

ACC. N:R M. 16852: 1-8.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Lou Kuntz, Hörmantorp*
glasblåsare, f. 1902
Härad: *Konga* Berättare: *upptecknaren & Johan F. Johansson*
Socken: *Hörmantorp* Berättarens yrke: *f. d. jordbrukare*
Uppteckningsår: *1967-68* Född år *1870 - tolet, m. död*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kalas. s. 1-8.

LuF 134

Svar på frågelistan nr. 134 Kalas

Jag kan ej ge ett uttömmande svar på denna frågelista.

Det var lite skillnad på lyndningarna. Skrakaffel var ju en liten improviserad lyndning på förmiddagen. Skrappelet var ju mera regelrätt med tidigare inlyndning m. m. Kalaset var mera familjens officiella inbjudan till andra "vänkapsligt" samlade familjer. Kalaset kallades ofta gille i våra trakter.

Präsent familjekalaren barndom, bröllop och begravning var julkalas - julagillet - det förmåmsta.

Kalas höll alla familjer allt efter råd och lägenhet. Man får nog säga att vissa sociala gränser upphölls, vidare att den ekonomiska ställningen avgjorde kalasens omfattning.

Detta även om man inte kan kala om mer eller mindre fasta kalasrotar. Namte man i vanliga fall kan tale om stäkt och vänkapskalas.

2/11-67

Jag vill försöka skildra ett begravnings-
kalas från år 1925.

En morbror till mig var död. Han hade
 varit boende i Ormshaga Fiskergård och varit
 ungkarl. Begravningskalaset hölls av brodern,
 som ägde gården. Brodern och hans hustru var
 värdfolk.

Efter jordfästningsakten i kyrkan samlades begrav-
 ningsgästerna i gården. Det var syster med make
 och barn, vidare grannarna i de närmaste
 gårdarna. Alltså g hela byalaget.

Gästerna grupperade sig enligt gammal sed.

Kvinnorna i det rum där maten även serverades.

Männen satt i ett rum. De yngre slutligen i
 ett rum för sig själva. Denna placering gällde
 även de närmaste anhöriga.

Kalaset var dukat som gängbord.

Efter att värdfolket lyndit och krusat

Hörmantorp
sv.

och gästerna "grannats" länge och väl så
gick man till bordet i en bestämd rang-
ordning. Mera om att grannas i slutet av detta
frägelit svar. Vården, min morbror, satte till bordet.

Rangordningen var följande kvinnliga avskott så
äldsta kvinnliga närmre släktingar - morbror.

Susiner o. o. v. Så äldsta kvinnliga grannen
så i tur och ordning efter ålder. Inom parantes
prästen med fru var ej med, då hade givetsvis
rangordningen varit en annan.

Så blev det samma rangordning hos männen

Ungdom och barn av båda könen kom
läroftur. Så var det värdfollets tur.

Detta gällde rätt för rätt.

Matordningen var smörgäsbord, varmrätt
och efterrätt.

Efterrätten var förringar. Sedan med
förringar var ej slut i våra bygder

vid denna tid. Det var söttast och ost-
kakor m. m. Vidare förekom begravningskarameller
och sockerapän, de senare av vitt socker och oftast
spirallorridna. Begravningskaramellerna liknade
gulgranskarameller, i färg var de svarta eller
vita. I stället för märken var band med
bibiiska tecken skrivade på karamellerna. Be-
gravningskaramellerna togs i regel hem som minne
av begravningen. Jag minns att det i mitt hem
fanns många karameller av detta slag. Sedan fanns
börar långt in på 1930-talet...

Skildrade kalas avslutades med kaffe.

Det fanns nästan inga starkvaror på
dessa begravningskalas.

Det belasar slutmär en psalm sjungits.

Tänkyndan till begravningen skedde
med s. k. begravningsbror. Detta håller i
sig ännu i många fall.

Rent allmänt kan sägas att vid flerta Kalasen
hade husmodern hjälp av kokfru. Hon kallades
allmänt kokerska och hade en aktad ställning.
Det fanns g. många kokerskor d. eller 3 i min
ort. Vid större Kalas hade man, i regel,
hjälp med serveringen. I regel hade både kokerskor
och serveringspersonal arbetat som extra arbeta-
re.

Förningen avlämnades i regel innan Kalaset.
Bunkar och andra förmingsattraktörer hämtades efter
Kalaset. I vårt hembygdsmuseum finns en del
förmingskärl för sötmatfat och s. k. grötbyttor.
Efter Kalas hade man, i regel, munt för
svinnlige gäster.

Vid Kalasens slut tog gästerna varandra i
hand vid anskedet. Oftast tog man hem
kakor och annat med sig hem i påse o. d.

När gästerna efter Kalaset träffade den
som höll Kalaset tackade man alltid

för hemma. Denna senare sed finnes kvar
ännu i dag och ser ut att hålla i sig.

Om vi i stort tar tiden efter år 1940 har
det bröllops och begravningskalasen helt ändrat
karaktär. De kallas över huvud taget ej mera
i hemmen. Det blir på hotellen eller pensionaten
framme i samhället.

Man får nog säga att omläggningen av
kalasen och ^{definitiva} bilar ^{genom} brott är så gott som
samtida. Numera är även fentioårskalasen
flyttade till hotellen och pensionaten.

Sedan med förningar är i stort sett
borta även om undantagen bekräftar regeln.

Sedan att man skilte grannar = låta
sig drivas till bords var relativt allmän vid
en skildrade kalas. Vissa trakter gick
det till överdrift. Det berättas från en
grannsöken H. något kanske drastiskt, att

Det var nästan omöjligt att få fram gästerna till bord. Förtogsamma människors form-
lygn gämdo sig så de med mild väld fick dragas fram.

Läsmötes-kalasen i Ormskoga by behandlades på byastämmor under 1800-talet. Man beslutade ett par gånger att göra inskränkningar när det gällde antalet maträtter...

Widermanskalasen finns ännu i samma by. Ett annat slags kalas är nu helt borta. Det är kyrkotagingskalasen. När en kvinna hade "gaskätaats" (kyrkotagats) var det ofta fraktering i "prästakammaren i adelsnattugan. Då bullade di äpp (sagesmannen). Denna sed var borta vid ackelskipet.

Hermantorp den 16-11-1967

Tor Hermantorp

ACC. N:R M. 16852:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bilagga int. 1968

Fragekista nr. 134 Kalas (Komplettering)

Rätterna lades upp på bordet med stor omsorg.

Vi har i värt hemlygd-museums samlingar ett par olika dekora-tionsanordningar, en för smör och en för bröd.

För smör på kalasbordet var det former av kullor, fiskar m. m. som tryckts in i smör som lades upp på bordet. Denna smöruppläggning har enastående mycket dekorativ.

Dekora-tionsuppsättningen har tillhört framtidna Krokens fröken Svahn härstals.

Bröddekora-tionerna är av järn och användes till att dekora brödet innan det gräddades.

Det är brödkrusar, större bakpors, en större brödpåtare.

För Frank